

Boekbespreking

LUC GOEMINNE, Maurits VANDEPUTTE en Daniel VAN QUICKELBERGHE : *Toponymie van Olsene. Oude en nieuwe plaatsnamen.* Zulte, 2002, 221 blzn., 9 kaarten. Bestelbaar bij dr. Luc Goeminne, Oeselgemstraat 76, 9870 Zulte.

In *Naamkunde* 32 (2000) sprak ik op pp. 243-246 bij de bespreking van de *Toponymie van Petegem-aan-de-Leie* de wens uit dat ook Astene en Olsene aan de beurt zouden komen. Na amper een half jaar zijn wij voor Olsene al zover! En : Astene volgt, want op p. van de *Toponymie van Olsene* lees ik : 'Van de deelgemeente Astene is een toponymische studie door een van ons (L.G.) in voorbereiding'! Concreet wil dat zeggen dat onder impuls en/of leiding van dr. Luc Goeminne Deinze, Zulte, Petegem-aan-de-Leie, Olsene en eerlang ook Astene toponymisch ontsloten zijn.

Voor Olsene is nagenoeg hetzelfde stramien gevolgd als voor Petegem-aan-de-Leie en voor Zulte. Op een uitgebreide en zorgvuldig samengestelde 'historische' en 'algemene' schets van de gemeente en de verklaring van haar naam, volgen een hoofdstuk over de oudste plaatsnamen, over de frequentste toponymische bestanddelen en over de benoemingsmotieven. Beide laatste vormen een inleiding op en zijn tegelijk een handleiding bij het 781 lemma's tellende glossarium. De toponiemen zijn zo nauwkeurig mogelijk gelokaliseerd, wat voor de auteurs (alweer) aanleiding was om de vroegere situering van een aantal vroeg geattesteerde plaatsnamen aan een revisie

te onderwerpen. Ik heb het hier meer bepaald over de volgende namen uit het Liber Traditionum-fragment van 941 van de Gentse Sint-Pietersabdij (pp. 51-53) : *ramaringahemia agrum*, bij Ame(1)gem 1369 *amelghem* (p. 76), en *culingahem accra*, bij Keulegem 1404 *culeghem* (pp. 132-133).

Onder het voorbehoud ook al geformuleerd m.b.t. de studie over Petegem-aan-de-Leie, meer bepaald betreffende het weglaten van de rechtstreekse bronvermelding met opgave van de folio('s) (wat het opnemen van de toponiemen in het *Toponymisch Woordenboek van Oost-en Zeeuws-Vlaanderen* bemoeilijkt), kan worden gesteld dat de toponymie van Olsene in alle opzichten voldoet. De toponiemen zijn op toonbeeldige wijze verklaard, wat uitlegt waarom ik mij beneden 'noodgedwongen' beperk tot een absoluut minimum. De meeste plaatsnamen die de auteurs (met name ten gevolge van de jonge attestatiedatum) onopgehelderd laten, kan of durf ik evenmin uit te leggen.

Op de weinige suggesties volgen nog enkele 'losse' aantekeningen.

(nr. 11-12) en (nr. 14) Amasark 1844 *hamesaerd* gaat (via **hamsbesaert*) terug op 1404 *hansbouds aert*.

(nr. 16) 1772 't *baillie stuck* houdt geen verband met Mnl. *baljuw*, wel met Mnl. *baille*, *baillie*, *baelje*, *baelde* 'slagboom'.

(nr. 18) 1404 *van bassevelts goede* bevat ontegensprekelijk de familienaam *van bassevelde*.

(nr. 152-155) De attestaties zijn te jong om uit te maken of het hier kan gaan om de plantnaam *hete gaal*, WNT 4 : 22-23. Mogelijk staan wij hier voor de populaire woningnaam Galei(d)e.

(nr. 271) 1404 *den imschoot*. Het eerste lid is of Mnl. **hen*, **hin* 'zegge', of Mnl. *hemst*, *himst* 'wilde malve'. Formeel maakt de eerste verklaring de meeste kans.

(nr. 312) 1404 *up kemschevel*. Wel geen Picardische naam (*schevel* zou hier veeleer als *keval* verschijnen). De weg wordt ons integendeel getoond door de variant 1451 *kempscheevel*, met scherplange *ee*. Het gaat hier om een herinnering aan de *kemp*- of hennepcultuur die – ondanks haar concentratie in de streek van Dendermonde – in één adem mag worden genoemd met de voor de Leiestreek zo typische vlascultuur. Vgl. MW 7 : 495-496 *scheve*, *scheve(l)kijn* 'stukje van den houtachtigen stengel van vlas en hennep, afval van vlas'.

(nr. 355) 1844 *de kolde*. In zuidelijk Vlaanderen kan in deze naam moeiteloos het Romaanse leenwoord *coille* 'heuveltop' worden herkend; zie over *lj* > *ld* aldaar mijn bijdrage over de mouillering in *Hand. KCTD* 73 (2001), 361-394. Zie ook F. DEBRABANDERE in *Album M. Hoebeke*, 1985, 64.

(nr. 473) 1404 *ter neder noene*. Toponymisch *noene* wordt veelal uitgelegd als 'zuiden (waar de zon 's middags staat)'. Betekent *neder noene* dan 'westen'?

(nr. 517) 1404 *in paepsom*, uit een in het Mnl. ongeat-
testeerd **paepsdom* 'geestelijkheid'?

(nr. 593) 1763 *'t roose eedt*, formeel wel niet op basis van een persoonsnaam.

(nr. 617) 1734 *het snayken*, formeel wel niet op basis van een persoonsnaam.

(nr. 727) 1440 *anden vullinc*. Komt hier niet veeleer in aanmerking : Mnl. *volinc*, *vulc* m. (wat zijn belang heeft) 'jonge hengst', zie MW 9 : 841?

(nr. 741) 1440 'd *wande lant*, voor 'd *wandel lant*? Vgl. in dat geval Mnl. *wandel*, 'ruil, wisseling' of een andere betekenis, MW 9 : 1647-1663.

(nr. 752) 1404 *in de wilric*. Een persoonsnaam volstaat; een verband leggen met de naam Wilrijk hoeft niet.

(p. 50) 814 *olfne* > 1088 *olsene*, met bevreedende overgang *-lf-* > *-lse-*. De vergelijking met het geval Hofpoel > Hospoel snijdt spraaktechnisch weinig hout. Een 'slappe' realisatie van *f* na 'dikke' *l* en vóór *n* als een (tot de 11de eeuw bij ons bestaande) thorn (vgl. Eng. *th*) maakt de 'fonetische spoorwissel' echter wel aannemelijk.

(p. 123) 1734 *de cale*. De verklaring als een Romaans leenwoord *kale* '(stads)gracht' uit Lat. *canalis* is m.i. heel correct. Dat laatste woord heeft ten onzent opgeleverd : *kaanle*, *kale*, *kalle* en (na Lat. *a* > *e*) ook nog *keenle* en zelfs *kele*; later zijn daar, na *-nl-* > *-ln-*, nog eens een rits varianten bijgekomen. Ik betwijfel dan ook sterk de prehistorische verklaring op basis van IE *(*a*)*kal-* 'uitbuiwend' van de naam Kale 1362 *caelne*, een 'vrij rechtlijnige bijrivier van de Durme' (*Hand. KCTD* 56 (1982, 48). Voor de *Kaanle* te Deinze luidt de oudste attestatie : 1264/1265 *over den caenle* (*Taal & Tongval* 40 (1988), 132). Ik maak mij nu ook sterk dat de tot nu toe ontoereikend verklaard gebleven naam *Kale* – men vgl. M. Hoebeke, De « *Kale* » van Oudenaarde. Proeve van etymologie van het woord *kale*, *Hand. Geschied. en Oudh. Kring van Oudenaarde* 25 (1988), 23-46 – als (onder meer) de oude naam voor de Oudenaardse stadswaag op hetzelfde etymon teruggaat (vgl. 1305 *arnouds oir van den kaelne*, Arch. OCMW Oudenaarde reg. 149, 4 v°) en de merkwaardige middeleeuwse benaming *poortersbouc der*

stede ende caele van audenaerde (Stadsarch. Oudenaarde 954/1159-154), waarbij *caele* zoveel moet hebben betekend als (door grachten omwalde) *vrijhede*, vgl. de gewonere benaming *stede ende vrijhede van audenaerde*. De meest in het oog springende van die grachten is ongetwijfeld de bekende Burgschelde geweest, die zich derhalve algauw als (verengd) determinatum aandiende, waarna de naam dan het aanpalende Weeghuis aan de Kleine Markt ging benoemen.

Nog m.b.t. *Naamkunde* 32 (2000), 245 : Mabestijne 1478 *te mabestyne*, opgegeven als plaatsnaam onder Petegem-aan-de-Leie. In M. Hoebeke, *De Middeleeuwse oorkondentaal te Oudenaarde*. Gent, 1968 leest men op p. 288 : (Machelen) 1474 *an den malestiin*. Mnl. *maelsteen* betekent 'grenssteen' (en niet 'molensteen'), MW 4 : 985!

LUC VAN DURME